

УДК 371.132.01

Попадич Олена,
Бабич Марина

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У КЛАСИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

У статті розглянуто особливості виховної діяльності у закладі вищої освіти на основі суб'єктної позиції студента: ціннісні орієнтири, зміст і технології, педагогічні умови, взаємодія студента і викладача. Досліджено педагогічні умови організації виховної діяльності майбутніх педагогів у класичному університеті та охарактеризовано діяльність викладача на різних етапах організації виховної роботи.

Ключові слова: виховна діяльність, педагогічні умови, майбутній педагог, заклад вищої освіти, викладач.

Постановка проблеми. Сучасний заклад вищої освіти характеризується суттєвими змінами у своїй діяльності – перехід на рівневу систему освіти, навчання на основі компетентнісного підходу, варіативність освіти, розширення та оновлення освітнього середовища. Вказані зміни не можуть не зачіпати виховну діяльність зі студентами як невід'ємну складову професійної освіти, на яку впливає сучасний досвід організації студентського життя: створення різноманітних студентських спільнот, включення студентів не тільки в діяльність за інтересами, але і в соціально значущу. Разом з тим у закладах вищої освіти не вирішено цілу низку проблем виховної діяльності зі студентами: все ще досить низькими залишаються студентська соціально-позитивна активність та ініціативність; зміст і організація виховання часто не відповідають віковим потребам та інтересам студентів, форми виховання і соціалізації недостатні для вирішення завдань розвитку соціальних компетенцій майбутнього фахівця, у позанавчальному студентському житті переважає дозвілєва діяльність тощо. У зв'язку з цим виникає необхідність визначити педагогічні умови організації виховної діяльності у сучасному закладі вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У «Концепції національного виховання» вказано, що «педагог зобов'язаний бути яскравою неповторною особистістю, носієм загальнолюдських цінностей, глибоких і різноманітних знань, високої культури» [3]. Актуальність теми дослідження пов'язана з тим, що сьогодні процес всебічного, гармонійного розвитку майбутніх фахівців має яскраво виражені суперечності й водночас тісно пов'язані між собою проблеми. Суть педагогічних умов організації виховної діяльності майбутніх педагогів у класичному університеті полягає в протиріччі між наявними можливостями їх виконання і неефективним використанням, а також завантаженням студентів навчальною роботою і відсутністю вільного часу в позааудиторній роботі. Тому одним з найважливіших завдань

педагогіки вищої школи є визначення шляхів і засобів для усунення цих протиріч.

Загальні завдання виховання молоді визначають такі нормативні документи: Закон України «Про освіту» (Постанова Верховної Ради України від 23.03.96р. за №100/98-ВР), Державна національна програма «Освіта (Україна XXI століття)» (Постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.93р. за № 896), Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти, Концептуальні засади гуманітарної освіти в Україні (вища школа) (Рішення комісії Міністерства освіти України № 13/4-8 від 27.12.95р.), Положення про державний вищий заклад освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 05.09.96р. за № 1074) тощо.

Загальні питання теорії і практики виховної роботи відображено в дослідженнях А. Алексюка, І. Беха, С. Гончаренка, Г. Васяновича, О. Духнович, І. Зязюна, Н. Ничкало, Б. Ступарика, В. Сухомлинського, О. Сухомлинської, З. Тимошенко та ін. Методичні аспекти виховання студентів у вищій професійній школі висвітлено в працях О. Абдулліної, А. Андрущенко, Ф. Герасина, О. Дубасенюк, Є. Якуби. Проблему організації виховної роботи зі студентами різних типів навчальних закладів у позаурочний час досліджували І. Авдєєва, Ю. Бабанський, І. Вінтін, О. Вишневський, В. Жук, С. Карпенчук, О. Кондратюк, І. Мартинюк, Л. Новікова, В. Петрович. Однак, як показав аналіз літературних джерел, до цього часу не здійснено цілісного вивчення організації виховної роботи у закладах вищої освіти, а також шляхів забезпечення її ефективності.

Мета статті – дослідити педагогічні умови організації виховної діяльності майбутніх педагогів у класичному університеті.

Виклад основного матеріалу. Науково обґрунтоване, належним чином організоване виховання відображає духовну ходу народу, процес збереження й збагачення його культури [1]. Важливо розглядати виховний процес у закладі вищої освіти як частину загальнокультурного процесу, пов'язаного з розвитком особистості, у тісній взаємодії з економічною, політичною, культурологічною ситуацією в країні [2, с. 18].

В Указі Президента України від 4 липня 2005 р. «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні» наголошується на опрацюванні і забезпеченні реалізації заходів щодо «докорінного поліпшення виховної роботи з дітьми, учнівською та студентською молоддю на основі традицій і звичаїв українського народу, вивчення його історичної та культурної спадщини, формування у підростаючого покоління високої патріотичної свідомості, готовності до виконання громадських і конституційних обов'язків, поваги до державних символів України» [7].

Організація виховної роботи та її аналіз у закладах вищої освіти дає можливість констатувати, що вона носить епізодичний, безсистемний характер: відсутній комплексний підхід для планування виховних заходів, вікові особливості студентів не враховуються, недостатня система взаємодії

із соціальними інститутами, позааудиторною діяльністю, студентське самоврядування має формальне значення. Однією з причин цього є відсутність науково обґрунтованих методичних рекомендацій щодо забезпечення організації виховної роботи [6, с. 208].

Сутність поняття «педагогічні умови» розглядають у своїх працях такі вчені, як: Ю. Бабанський, В. Загвязінський, І. Лернер, В. Максимов, Ю. Сокольников та ін. Педагогічною (або виховною) умовою є зовнішня (або внутрішня) певною мірою свідомо сконструйована викладачем обставина, що впливає на педагогічний процес [7, с. 18].

У нашому дослідженні ми будемо використовувати таке визначення педагогічних умов, як правильно скеровані обставини в тісній взаємодії педагогічних, психологічних і соціально-економічних чинників (відносин, засобів тощо), що дозволяють педагогу ефективно здійснювати виховну або навчальну роботу. До педагогічних умов належать ті, що створюються в освітньому просторі і реалізація яких забезпечує найефективніший перебіг педагогічних процесів. [5, с. 93-94].

Нами встановлено, що у центрі виховного процесу у сучасному виші – студент, його життя в певний віковий період та у конкретній країні. Це гуманістичні цінності, серед яких можна відокремити такі, як особисте і суспільне благо, професійна компетентність, творчість. Цілі і завдання виховання пов'язані із створенням умов для становлення соціальних компетенцій: залучення студентів до загальнолюдських моральних цінностей, формування гуманних особистісних взаємин, здатності до творчої діяльності, діалогічного спілкування. Зміст виховання визначається особистісними і соціально значущими проблемами в різних сферах життя. Сьогодні змінюється позиція студента і викладача, характер їх взаємодії. Важливо дати можливість кожному студенту займати активну і відповідальну (суб'єктну) позицію на всіх етапах вирішення проблеми (від осмислення і бажання її вирішити, спільного практичного рішення до оцінки процесу рішення та післядії). Педагогічна позиція викладача полягає у здатності сприяти студенту в оволодінні соціальними компетенціями – тобто активізувати, підтримувати, стимулювати його діяльність з творчого вирішення особистісних і соціально значущих проблем, давати йому право вибору і право на помилку. Таким чином, нами з'ясовано, що педагогічними умовами організації виховної діяльності у сучасному закладі вищої освіти є: наявність різноманітних студентських спільнот, організованих як цілеспрямовано, так і стихійно, поетапне здійснення виховної діяльності у студентських громадах, необхідність професійно підготовленого викладача та науково-методичного забезпечення сприяє вирішенню ним виховних завдань.

Охарактеризуємо ці умови. У даний час для реалізації потреби в об'єднанні, у спілкуванні, спільному вирішенні проблем молоді люди стихійно об'єднуються в різні молодіжні спільноти, прагнуть включитися в різні види соціальної активності, проявити себе в різних ситуаціях. У ці

спільноти студент може включитися як глядач, учасник, організатор (на свій вибір, відповідно до своїх інтересів і потреб). На нашу думку, педагогічна позиція викладача тут не носить об'єкт-суб'єктного характеру і форми педагогічного сприяння не відрізняються від курсу до курсу. З опорою на особливості виховної діяльності в сучасному закладі вищої освіти змоделюємо три етапи організації такої діяльності: залучення студентів до педагогічно організованого співтовариства академічної групи на першому курсі (перший етап), створення ними самоорганізованих співтовариств за інтересами і участь в проектних спільнотах на наступних курсах (другий етап), поступове залучення до діяльності в спільнотах, пов'язаних з майбутньою професійною діяльністю (третій етап).

Охарактеризуємо другу педагогічну умову – поетапне здійснення виховної діяльності у студентських громадах, а саме: зміст, технології, форми роботи викладача зі студентами. На першому етапі викладач переважно взаємодіє зі студентами першого курсу. Його основне завдання полягає в залученні студентів до спільноти академічної групи. У зв'язку з тим, що у студентів на першому етапі немає досвіду спільної діяльності, викладач займає позицію куратора. Він допомагає студентам організувати життєдіяльність співтовариства академічної групи, визначити цінності, які будуть об'єднувати членів спільноти, поставити цілі спільної діяльності, вибрати закони, символіку і традиції. Зміст виховної діяльності викладач визначає спільно з членами спільноти. Перш за все, це вирішення проблем, пов'язаних з адаптацією студентів в університеті, вибудовування взаємин один з одним. Використовуються такі форми виховної роботи, як: дискусії, «круглий стіл», ток-шоу, конкурс, заочна екскурсія, виставка, фестиваль, «жива газета», прес-конференція, панорама.

Щодо третьої умови – необхідності професійно підготовленого викладача та науково-методичного забезпечення, що сприяє вирішенню ним (викладачем) виховних завдань – викладач розробляє методичні підказки, які забезпечують життєдіяльність співтовариства. За необхідності він допомагає встановити взаємодію з соціальними партнерами, а також орієнтує студентів у спільнотах університету. На другому етапі викладач взаємодіє з проектними студентськими громадами і з об'єднаннями за інтересами, він мотивує студентів до участі в соціально значущій діяльності, на вирішення проблем, пов'язаних з майбутньою професійною діяльністю. Також викладач допомагає встановити взаємодію з різноманітними соціальними партнерами. Він керується такими формами виховної роботи, як суспільно-професійний захист, експертне бюро, презентація, навчально-проектувальний семінар, конкурс, проектувальна майстерня, освітній майданчик, консультація, творча лабораторія, форум. Далі, на третьому етапі, викладач взаємодіє з громадами, пов'язаними з майбутньою професійною діяльністю студентів. Викладач займає позицію соціального продюсера. У зв'язку з тим, що у молодих людей виникає потреба виявити на практиці освоєні соціальні компетенції, організаторські та комунікативні уміння, викладач пропонує

студентам стати кураторами різних студентських спільнот або лідерами спільнот, пов'язаних з майбутньою професійною діяльністю. Викладач використовує такі форми виховної роботи, як переговорний майданчик, проєктувальна майстерня, «круглий стіл», презентація, бесіда, консультація.

У ході дослідження було виявлено, що поетапна організація виховної діяльності вимагає спеціальної професійної підготовки викладачів. В результаті опитування заступників деканів з виховної роботи, кураторів студентських спільнот нами був складений перелік найбільш продуктивних форм навчання, серед них такі, як: навчально-проєктувальний семінар, навчання в дії, стажування, практикум рішення виховних завдань, майстер-клас, майстерня. Для забезпечення методичною літературою, яка б дійсно стала у нагоді (яка б дійсно мала місце), пропонується організувати і провести комплекс заходів, а саме: науково-практичні конференції; методологічні семінари; лабораторії соціологічних досліджень з питань виховання; проведення зустрічей з відомими вченими педагогічних університетів; зважуючи досвід вітчизняних і закордонних вищих навчальних закладів з питань виховання; ради кураторів; систематичні обговорення питань виховання на засіданнях кафедр, вченої ради тощо.

Усе це дозволить цілеспрямовано і системно вести роботу зі студентами, використовуючи найрізноманітніші форми і засоби виховного впливу, які допомагають (допоможуть) духовному зближенню викладачів та студентів.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Таким чином, нами з'ясовано, що педагогічними умовами організації виховної діяльності у сучасному закладі вищої освіти є: наявність різноманітних студентських спільнот, організованих як цілеспрямовано, так і стихійно, поетапне здійснення виховної діяльності у студентських громадах, необхідність професійно підготовленого викладача та науково-методичного забезпечення сприяє вирішенню ним виховних завдань. Проведене дослідження виявило, що поетапна організація виховної діяльності вимагає спеціальної професійної підготовки викладачів. У результаті опитування заступників деканів з виховної роботи, кураторів студентських спільнот був складений перелік найбільш продуктивних форм навчання, серед них такі, як навчально-проєктувальний семінар, навчання в дії, стажування, практикум рішення виховних завдань, майстер-клас, майстерня.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробленні конкретних форм і методів організації виховної діяльності майбутніх педагогів у класичному університеті.

Список використаних джерел

1. Виховна робота зі студентами вищого навчального закладу. URL: http://pidruchniki.com/16400116/pedagogika/vihovna_robota_studentskoyu_molod_dyu. Загол. з екрану. Мова укр.

2. Галеева А.П. Організаційно-педагогічні умови виховної діяльності у вищому аграрному навчальному закладі: автореф. дис.... канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання». Дрогобич, 2009. 20с.
3. Концепція національного виховання. *Освіта*. 1994. №71-72.
4. Попадич О.О. Педагогічні умови правового виховання майбутніх фахівців комп'ютерної галузі : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання». Умань, 2014. 283 с.
5. Попадич О.О. Теоретичні основи виховної роботи з майбутніми педагогами вищої школи у вищому навчальному закладі. *Науковий вісник Ужгородського нац. ун-ту. Серія : «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2017. Вип. 2(41). С. 206–210.
6. Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні» від 4 липня 2005р. №1013/2005 // Вища школа. 2005. №4. С. 84–88.
7. Цимбалюк М.М. Формування правосвідомості громадян у процесі розбудови громадянського суспільства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юридичних наук : спец. 12.00.12 «Філософія права». Київ, 2003. С.21.

Попадич Елена, Бабич Марина
ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ОРГАНИЗАЦИИ
ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ В
КЛАССИЧЕСКОМ УНИВЕРСИТЕТЕ

В статье рассмотрены особенности воспитательной деятельности в учреждении высшего образования на основе субъективной позиции студента: ценностные ориентиры, содержание и технологии, педагогические условия, взаимодействие студента и преподавателя. Исследованы педагогические условия организации воспитательной деятельности будущих педагогов в классическом университете и охарактеризована деятельность преподавателя на разных этапах организации воспитательной работы.

Ключевые слова: воспитательная деятельность, педагогические условия, будущий педагог, учреждение высшего образования, преподаватель.

Popadych Olena, Babych Maryna
PEDAGOGICAL CONDITIONS OF THE ORGANIZATION OF
EDUCATIONAL ACTIVITIES OF FUTURE PEDAGOGUES AT THE
CLASSICAL UNIVERSITY

In this article we have examined particularities of educational activities in the institution of higher education based on the subjective position of the student: values, content and technologies, pedagogical conditions, interaction between student and teacher. We have determined pedagogical conditions of the organization of educational activities of future pedagogues at the classical university and characterized teacher's activities at the different stages of the organization of the educational work.

Keywords: educational activity, pedagogical conditions, future pedagogue, institution of higher education, teacher.